

Karl Radek's Articles on Lausanne Conference translated by Onur Şaraplı

<https://orcid.org/0000-0003-3860-8049>

PhD, Independent Researcher, onur.sarapli@alumni.sydney.edu.au

Atıf Künyesi | Citation Info

Radek, K. (2024). Lozan Konferansı (çev. Onur Şaraplı). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (2), 816-822, <https://doi.org/10.46868/atdd.2024.716>

Lozan Konferansı*

Öz

Bu çalışma, Karl Radek tarafından farklı tarihlerde Lozan Konferansı hakkında kaleme alınan iki makalesinin çevirisidir. Müttefiklerin Sovyet Rusya'ya yaklaşımı ve Lozan Konferansına dair gelişen durum, metindeki ana konuları oluşturmaktadır. Başlangıçta Sovyet Rusya'yı göz ardı eden Müttefikler, daha sonra onu Yakın Doğu Konferansına dahil etmişler, davetin belirsizliği konferansın Yakın Doğu meselelerini müzakere mi ettiği yoksa karar alma amacı mı güttüğü konusunda tartışmalara yol açmıştır. Türkiye'ye yönelik İngiliz ve Fransız politikaları farklılık göstermekte olup, İngiltere bölünmeyi savunurken Fransa Türkiye'yi askeri olarak güçlendirmeye çalışmaktadır. Osmanlı Sultanının İngiliz destroyeriyile Malta'ya gitmesi, İngiltere'nin onu meşru bir halife olarak tanıtmaya ve Kemal Paşa'nın imajını zayıflatmaya çalıştığını göstermektedir. Türkiye'deki komünistlere yapılan zulüm zorluklar doğururken, Sovyet Rusya Türkiye'yi Doğunun devrimini ve dünya proletaryasını güçlendirmek için desteklemektedir. Sonuç olarak Karl Radek tarafından kaleme alınan bu makaleler, Müttefiklerin değişen dinamiklerini, Lozan Konferansının karmaşıklıklarını ve İngiltere ile Fransa'nın Türkiye'ye karşı olan farklı politika yaklaşımlarını vurgularken, Sovyet Rusya'nın bu jeopolitik gelişmelerdeki rolünün önemini özetlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Lozan Konferansı, Türkiye, Sovyet Rusya, Komünizm, Boğazlar

* Karl Radek'in Lozan Konferansı üzerine kaleme aldığı ilk makalesi *International Press Correspondence*'in 10 Kasım 1922 tarihinde yayınlanan 2. cildinin 97. sayısının 755. sayfasında yer alırken; ikinci makalesi *International Press Correspondence*'in 29 Kasım 1922 tarihinde yayınlanan 2. cildin 104. sayısının 835. ve 836. sayfalarında yer almıştır. Ayrıca, her iki makale Marksist İnternet Arşivi'nde (Marxists Internet Archive) Einde O'Callaghan tarafından gerekli düzeltmeleri yapılmış ve yayınlanmıştır.

Lausanne Conference

Abstract

This study is a translation of two articles written by Karl Radek on different dates about the Lausanne Conference. The Allied approach to Soviet Russia and the developing situation at the Lausanne Conference are the main topics of the text. Initially ignoring Soviet Russia, the Allies later included it in the Near East Conference, and the ambiguity of the invitation led to debates on whether the conference was intended to discuss or decide on Near East issues. British and French policies towards Turkey differed, with Britain advocating partition while France sought to strengthen Turkey militarily. The departure of the Ottoman Sultan to Malta on a British destroyer shows that Britain was trying to promote him as a legitimate caliph and undermine the image of Kemal Pasha. While the persecution of communists in Turkey poses difficulties, Soviet Russia supports Turkey to strengthen the revolution in the East and the world proletariat. In conclusion, these articles by Karl Radek summarize the importance of Soviet Russia's role in these geopolitical developments, while highlighting the changing dynamics of the Allies, the complexities of the Lausanne Conference, and the different policy approaches of Britain and France towards Turkey.

Keywords: *Lausanne Conference, Turkey, Soviet Russia, Communism, Straits*

(10 Kasım 1922)

Müttefikler coğrafyada kuşkusuz büyük ilerlemeler kaydediyorlar. 23 Eylül'de Türkiye'ye davetiye gönderdiklerinde henüz Rusya'nın Karadeniz'de bir güç olduğunun farkında bile değillerdi.

Geçtiğimiz günlerde Fransa, İngiltere ve İtalya hükümetleri adına Rusya Hükümetine verilen davetiyede, Rusya'nın Karadeniz'e kıyısı olduğu bilgisini ortaya koyuyorlardı.

Yoldaş Çiçerin'i pedagojik faaliyetindeki başarısından dolayı tebrik ediyoruz.

Sovyet Hükümetinin Yakın Doğu Konferansına davet edilmesi, sakın ama enerjik tavrıyla Müttefiklerin dikkatini hâlâ kendisinin dünyada olduğu gerçeğine çekmeyi başaran Sovyet Rusya'nın kendisi için şüphesiz bir zaferdir. Aynı zamanda bu davet, diplomatları buldukları durumu tam olarak düşünme yetisine henüz sahip olmayan İtilaf Devletlerinin kararsızlığını ve içinde buldukları belirsizliği de ispatlamaktadır.

İlk başta genel olarak Müttefikler Sovyet Rusya'yı görmezden gelirken İngiltere bu durumda topu Fransa'ya, Fransa ise İngiltere'ye attı. Daha sonra konferansın iki bölüm halinde yapılması ve Sovyet Rusya'nın sadece Boğazlar sorununun ele alınacağı bölüme davet

edilmesi fikri ortaya atıldı. Ancak Boğazlar sorunu Yakın Doğu sorununun genel oluşumundan ayrılamayacağı için, Müttefikler görünüşe göre tek bir konferans fikrini kabul ettiler ve Sovyet Rusya'yı da aynı konferansa davet ettiler; ancak Rus delegeler sadece Boğazlar sorunuyla ilgili müzakerelere katılacaklar...

Lakin Boğazlar söz konusu olduğunda mesele yalnızca kıyıların tahkim edilip edilmeyeceği ve kimin elinde kalacağı meselesi değildir. Çanakkale Boğazı sorunu öncelikle Türkiye'nin Trakya'da askeri birlik bulundurma hakkına sahip olup olmayacağına ve bu birliklerin sayısının sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağına bağlıdır. Nihai çözüm ise Türkiye'nin egemenliğini savunma aracı olarak uçak ve denizaltı filosu bulundurma hakkına sahip olup olmayacağı ile ilgilidir. Bu sorunlar hiçbir şekilde birbirinden ayrılamaz; dolayısıyla, Sovyet Rusya'ya Boğazlar sorunuyla ilgili müzakerelere katılmak için yapılan davet, bağlantılı diğer tüm konuların müzakerelerine katılmak için yapılmış bir davet olarak anlaşılabilir. Kaldı ki; Sovyet Rusya en az Japonya kadar tüm bu sorunlarla ilgilenmektedir.

Davet şu noktada yanlış anlaşılmalara yol açmaktadır: Müttefikler bizi “Çanakkale sorununun karara bağlanmasında görev almak üzere” Lozan'a davet etti. Bu ne anlama geliyor? Yoksa Lozan'da Yakın Doğu meselesinin ele alınacağı bir tartışma toplantısı yapıp Yakın Doğu ile ilgili konular orada mı sonuçlandırılacak? Eğer orada tartışılmadan karara bağlanacaksa, o zaman Sovyet Rusya'dan gelen heyet, tartışmalara değil ama sadece kararların alınması için Lozan'a gelmiş olur.

Bu arada Müttefikler coğrafyayı öğrenmek için alelade bir çaba harcıyorlar. Konferansta bizim bulunmadığımız zaman zarfında Sovyet Rusya'nın kararlarla ilgilendiğini görmelerini sağlayacak mantıkla ilerleme kaydedeceklerine inanıyoruz çünkü Sovyet Rusya, sadece tartışmayı sevdiği için değil, kararlarla ilgilendiği için konferansa katılmak istemektedir.

Müttefikler, Boğazlar sorununun savaşa katılmayan ama özellikle Karadeniz'e sınırı olan devletlerle özel görüşmeler yapılmasını gerektirecek kadar çıkarlarına dokunduğunu görmekten geri kalmaları da İngilizlerin gurur duydukları sağduyuları onlara muhtemelen birisinin sadece kendi çıkarları hakkında tartışmak veya münakaşa etmek istemediğini, aynı zamanda kendi çıkarlarıyla ilgili sorunların çözümünde de etkili olmak istediğini söylüyor olmalı.

Bu sağduyunun sadece İngiltere'de değil, geç de olsa Sovyet Rusya olmadan hiçbir şeyin çözülemeyeceğini anlayan Fransa'da da oluşacağına inanıyoruz.

(29 Kasım 1922)

Bugün, Yakın Doğu sorununu tartışmak ve karara bağlamak için Lozan Konferansı başlayacak. Müttefiklerin planına göre, konferans iki bölümden oluşacak. İlk bölümde, Müttefikler ile Türkiye arasındaki barış antlaşmasının koşulları belirlenecek. İkinci bölüm ise, Boğazlar sorununun çözümüyle ilgili olacak. İngiltere'nin Türkiye ile barış yapmaya istekli olup olmayacağı, İngiliz kruvazörleri ve garnizonun Boğazlardan çekilmesinin gerekip gerekmediği ve Türkiye'nin Boğazların her iki tarafında savunma amaçlı çalışma yapmasına izin verilip verilmeyeceği üzerine sorularının sorulması yeterli olacaktır ki böylece konferansın bu bölümünün ne kadar yapay olduğu görülebilir. Bu bölüm, Sovyet Rusya Delegasyonunun Türkiye'nin devlet borçları, yabancılara verilen imtiyazlar ve Türkiye'nin silahlanma hakkı ile ilgili sorunların müzakerelerine katılmasından duyulan korkuyla belirlenmiştir. Sovyet Rusya'nın bu konuların tartışılmasına katılması sadece Türkiye'nin Rusya'dan yardım alması için bir fırsat sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda tüm kapitalist güçler Türkiye'ye boyun eğdirmeye çalışırken, dünya proletaryasının temsilcisi olarak sadece Rusya İşçi ve Köylü Hükümetinin ezilen Türk Ulusunu savunmaya hazır olduğunu da bütün dünyanın gözleri önüne serecektir.

Türklerin top ve süngüleri İngiltere'nin tebaası olan Yunanistan cephesini bertaraf ettiğinde ve Türk Ordusu Yunanlılar Boğazlara yaklaşımadan önce onları önüne katıp sürdürdüğünde, Türkiye İngiliz emperyalizmiyle olan mücadelesinde Fransa'nın desteğini alacağını umuyordu. Lakin Mudanya Konferansı, Türkiye'yi hayal kırıklığına uğratmış olmalıydı. Fransızlar, Lloyd George'un Doğudaki yeni bir savaş tehdidinde karşıydılar. Ancak Fransızlar da en az İngilizler kadar İstanbul'un Türkiye'ye devredilmesine ve Boğazların tahliyesine karşı çıkıyorlardı. Ani bir askeri çatışmadan kaçınmak için kendilerini Çanakkale'de değil, kuvvetlerini Avrupa kıyılarına yoğunlaştırarak savunmak istiyorlardı çünkü böylece Türkiye üzerinde diplomatik bir baskı kurmak için zaman kazanacaklardı. Bunun yanı sıra Fransa, İngiltere gibi en azından Yakın Doğu'daki bu kritik dönemde Türkiye'ye baskı yapmak amacıyla gerekli tüm araçları kontrol altına alarak Boğazlar ve İstanbul'u Müttefiklerin kontrolünde kalmasını istiyordu. Fransa, Türkiye'den ancak bıçak zoruyla alınabilecek tavizleri talep etmek zorunda kalacağı için, baskı araçlarına ihtiyaç duyuyordu.

Fransa, Türkiye'nin başlıca alacaklısıdır ve bu nedenle Fransız sermayesi, Türkiye üzerinde finansal kontrolü sağlamayı ısrarla talep etmekle kalmayacak, aynı zamanda Türkiye'nin devlet borçlarının faiz ödemelerini garanti altına almak için kârlı bir dizi

imtiyazın verilmesini de talep edecektir. Fransız sermayedarlar İngilizlerinkinden daha az olmamak koşuluyla Türkiye'den yargısal ayrıcalıklar talep edecekler ama aynı zamanda Türk mahkemelerini tanımayı da reddedeceklerdir.

Bu taleplerle ilgili olarak, tüm kapitalist dünya aynı fikre sahip olmakla beraber Danimarka ve Norveç bile artık eşit koşullarda Türkiye'de kalmak istemediklerini, tüccarları için Türk halkının egemenliğine karşı ayrıcalıklar talep ettiklerini belirtmişlerdir.

Türkiye'ye karşı yürütülen İngiliz ve Fransız emperyalizminin politikaları arasındaki fark nedir?

Fransa'nın Türkiye politikası, Almanya'nın savaş öncesi politikasının tam bir kopyasıdır. Fransa, Türkiye'yi İngiltere'ye karşı askeri olarak güçlendirip sömürgesi haline getirmek ve kendi kapitalist yayılımının merkezi konumuna oturtmak için onu hayali bir bağımsızlığa kavuşturmayı amaçlarken, İngiltere Türkiye'nin bölünüp yıkılması üzerine bir politika izlemektedir.

Lloyd George'un iktidarını kaybetmesinden bu yana Yunan Ordusunun ağır yenilgisiyle İngiltere'nin ulaşamaz olduğunu çok iyi bildiği taleplerinden vazgeçmesi dışında İngiliz politikasında hiçbir değişiklik gözlenmemiştir. Bu gerçeğin en açık kanıtı, sadece Bonar Law ve Curzon'un tehditlerinde değil, Türk Sultanının bir İngiliz muhribiyle Malta'ya gitmesinde de bulunabilir. Ankara Hükümeti, iki yıl önce İngiliz generallerin emriyle Kemal Paşa ve Ulusal Hareketi ihbar eden taçlı haini devirmeye karar verdi. Aynı zamanda onu halife unvanından mahrum bıraktı ve 16. Yüzyıldan beri aynı makamı işgal eden Osmanlı ailesinin bir diğer üyesini bu göreve atadı. Savaş sırasında İngiltere, aslında şu an kendisinde olan ancak resmi olarak Arabistan Kralı Hüseyin'in egemenliği altındaki kutsal Mekke ve Medine'yi eline geçirdi. Türk Sultanının bir İngiliz muhribiyle yola çıkması, İngiliz emperyalizminin İslam'ın savunucuları olarak Ankara Hükümetine ve Kemal Paşa'ya olan güveni yok etmek için İslam dünyasında ajitasyona devam etmek amacıyla Sultanı meşru halife olarak ilan edeceği anlamına gelmektedir. İngiliz Hükümetinin İslam karşıtlığına güçlü bir destek veren Hint Bakanlığı, halihazırda Hindistan'da çevirdiği dini entrikaları İslam dünyasının tüm mezheplerine yayarak, Türkiye'nin yeniden doğuşuna engel olmak amacıyla din temelli bir mücadele yürütmektedir.

İngiliz Hükümeti, Fransa'nın beklenmedik hamlelerine karşı kendisini güvence altına almıştır. İngiltere şüpheye yer bırakmayacak bir acımasızlıkla Fransa'ya, Fransa'nın Yakın Doğu'da İngiliz karşıtı bir politika izlemesi durumunda, kendisinin de tazminat sorunda

Fransız karşıtı bir politika geliştireceğini bildirmiştir. İngiltere'nin baskısına maruz kalan Fransız basınında Türkiye'ye karşı bir duyarlılığın oluşmasının yanı sıra Fransız Hükümeti içinde farklı eğilimlere yol açan bir mücadele başlamıştır. Cumhurbaşkanı Millerand, Almanya'daki Fransız çıkarlarına daha fazla önem verme eğilimindedir. Poincaré ise Türkiye'deki Fransız sermayesinin çıkarlarını savunmaya çalışırken, belli bir özgürlük alanını korumakta kararlıdır. Ancak Poincaré'nin politikasının Türk yanlısı bir tutum sergilemeye devam eden Temps tarafından desteklendiğine, buna karşılık Fransız basınının ezici çoğunluğunun ise Ren Nehrinden alınacak tazminatın Türkiye'den daha önemli olduğunu vurguladığı gerçeğine bakılırsa, zaferin Millerand'ın yanında olduğu açıkça görülmektedir. Bütün kanıtlar, Fransa'nın Türkiye'ye yardım etmek için birkaç görünür hamlenin dışında tüm temel konularda İngiltere'nin dikte ettiği politikayı izleyeceğini ve Türk sever bir politikayla sadece dış görünüşünü koruyacağını göstermektedir.

Türkiye'de İtilaf hegemonyasını yok etmek için var gücüyle çabalayan ve Müttefiklerin tehditlerine rağmen İstanbul'daki hükümet fonksiyonlarını sıkı bir şekilde eline almaya çalışan Türk Hükümeti Lozan Konferansında kendisini istikrarsız bir durumda bulacaktır. Türk Hükümeti, ülkenin ulusal çıkarlarını savunmak adına ortaya çıkan yabancı sermayenin yerini almaya çalışan ülkedeki üst sınıfın çıkarlarını temsil etmediğine dair ülkenin geniş kitlelerini ikna edebilmelidir. Türkiye'de komünistlere yapılan zulmü sadece komünist olmamız ve yoldaşlarımızı savunmak zorunda kaldığımız için değil, aynı zamanda Yakın Doğu'da Avrupa emperyalizmine karşı yürütülen kurtuluş hareketinin merkezlerinden biri olan Türkiye'nin ulusal kurtuluş hareketinin çıkarları açısından da bir suç olduğunu düşünüyoruz. Türkiye'yi yönetenlerin elbette ki Komünist Partiye saldırmaları sebepsiz değildir. Onlar, Türk köylü kitlelerinin savaşın sona erdiğini düşündüğünü ve ordudan terhis edilerek koşullarının iyileştirilmesini istediklerini anlıyorlar. Türkiye'yi yönetenler, köylü kitlelerin sola kaymasından ve komünist işçilerin bu hareketin yönlendirici gücü haline gelmesinden korkuyorlar.

Ancak, savaş sırasında eşi benzeri görülmemiş acılar çeken geniş kitleler arasında böyle bir hareketin oluşması kaçınılmazdır. Türkiye'yi yönetenler bu hareketin kendilerine karşı gelmemesini istiyorlarsa, köylü ve çalışan kitlelerin koşullarını iyileştirmek için ellerinden gelen her şeyi bizzat kendileri yapmalıdırlar. Türkiye'ye yönelik abluka ve Müttefik müdahalesinin olduğu bir dönemde Türkiye'nin ulusal çıkarlarını ön saflarda yer alarak savunan komünistlerin tutuklanması, kitleleri Türk Hükümetinin kendilerine karşı bir mücadele içinde olduğuna ikna edecektir. 1847'de Almanya'daki Genç Komünist Harekete

burjuvazinin ulusal demokratik hareketini destekleme tavsiyesinde bulunan ve hatta Polonya'daki devrimci unsurlara toprak ağası sınıfının toprak reformundan yana olan kesimlerini desteklemesini tavsiye eden Karl Marx'ı örnek alan Komünist Enternasyonal, Türk komünistlerine yabancı emperyalizme karşı bir güç olarak Türkiye'deki ulusal hareketi desteklemelerini tavsiye etti. Ancak Komünist Enternasyonal, gelecekte bunu yalnız komünistlere yönelik zulümlerin sona ermesi ve Türk Hükümetinin dünya kapitalizmine karşı mücadelesinin emekçi kitleler tarafından desteklenmesi gerektiğini anlaması koşuluyla yapabilecektir. İngilizlerin başa getirdiği Sultan ve onun eski rüşvetçi Konstantinopolis soylularından oluşan takımı Kemal Paşa'ya karşı irticacı güçleri harekete geçirecektir. Eğer komünistlere zulüm olarak ifade edilen politikasını değiştirmezse Türk Ordusu köylülerden oluştuğu için kendi iktidarını baltalayacaktır.

Sovyet Rusya, Türkiye'yi kara kaşı ve kara gözü için değil, Türkiye'nin zaferini Doğunun devrimleştirilmesi, dünya proletaryasının ve Rus Devriminin güçlenmesinde etkili bir unsur olarak gördüğü için desteklemiş ve hâlâ da desteklemeye devam etmektedir. Sovyet Hükümeti Lozan'da Türkiye'nin meşru taleplerini destekleyecektir. Sovyet Rusya'nın politikasını değiştirdiği yönünde spekülasyon yapan tüm kapitalist basınla birlikte İkinci Enternasyonal'in yarım akıllı aptalları bu politika değişikliğinin temelde Türk Hükümetinin diplomasi veya iç politikadaki tesadüfi hareketlerinden bağımsız olduğunu anlamıyorlar. Türk Hükümetinin bu tür hareketlerini açıkça kınıyoruz çünkü bu tür eylemler Türk milletinin çıkarlarına zarar vermektedir. Aynı zamanda Sovyet Rusya, sapmalara rağmen dünya sanayi proletaryasının dünya kapitalizmine karşı yürüttüğü mücadelede Doğu halklarıyla ortak bir hedefi bulduğu büyük tarihsel yolu görmektedir.